

Nr 191.

Av herrar **von Koch** och **Petrén, Alfred**, *om åvägabrindande av utredning och förslag i fråga om befrämjande genom statens medverkan av äktenskapsbildningen i Sverige.*

Vid 1918 års riksdag väckte undertecknad von Koch en motion i första kammaren (nr 120), i vars syfte herrar Widell och Petrén instämde, vilken avsåg utredning, huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land skulle kunna verksamt befrämmas. Som motivering för förslaget anfördes följande:

»Vid föregående års riksdag väckte undertecknad en motion om utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag skulle kunna lämnas som hjälp till bosättning åt personer, vilka ämna ingå äktenskap. I motionen påvisades, vilken ofördelaktig ställning Sverige intager i avseende på äktenskapsfrekvensen, och det framhölls utförligt, vilka svåra olägenheter ur sedlighets-, utvandrings- m. fl. synpunkter den låga äktenskapsfrekvensen medför. Såsom ett medel att främja en ökad äktenskapsbildning framställdes ett förslag att staten skulle under vissa villkor lämna unga personer, som ämnade ingå äktenskap, en så kallad bosättningshjälp. Skulle ett dylikt förslag anses för vittomfattande att i sin helhet realisera, framkastades tanken att begränsa detsamma till att omfatta allenast landsbygdens befolkning och eventuellt närmast för deras räkning, som stode i begrepp att skaffa sig ett eget hem.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlade detta ärende, upptog detsamma med stort intresse. Utskottet påvisade med siffror, vilken ofördelaktig ställning Sverige intagit i äktenskapshänseende, — enligt 1913 års statistik var äktenskapsfrekvensen i Sverige lägre än i något annat europeiskt land med undantag av Irland och Finland, och vad beträffade födelsetalet hade endast Frankrike och Irland att uppvisa ett lägre sådant än Sverige. Att råda bot på detta missförhållande vore visserligen svårt, men utskottet ansåg att det dock gällde att klarlägga och därpå i görligaste mån söka avlägsna de olikartade orsakerna till det onda. Utskottet ställde sig sålunda sympatiskt till en utredning om åt-

gärder ägnade att främja äktenskapsbildningen, men då motionens kläm allenast pekat på *ett* medel, bosättningshjälpen, och då i ett yttrande av socialstyrelsen anvisats *andra* beaktansvärda utvägar att öka äktenskapsbildningen, ansåg utskottet, att en eventuell utredning borde upptaga frågan i hela dess vidd och ej endast den del därav, som i motionen avsågs. Och då utskottet ansåg sig sakna befogenhet att göra framställning om en dylik utvidgad utredning, kunde utskottet ej tillstyrka motionen utan uttalade endast förhoppningen, att socialstyrelsen måtte snarast upptaga den viktiga frågan till behandling. I enlighet med utskottets förslag blev ock sedan motionen av första kammaren avslagen.

Då sålunda endast formella skäl synas ha orsakat, att denna fråga ej blev förd närmare sin lösning vid föregående riksdag, och då sedan dess intet åtgjorts i densamma från statens sida, har jag all anledning att ånyo framföra ärendet till riksdagens behandling, viss om, att behovet av en ändring på detta område blir för varje år allt mer trängande. Ett värdefullt stöd för denna min uppfattning har jag funnit i det ovan nämnda utlåtandet av socialstyrelsen. Efter ett vidlyftigt skärskådande av frågan förklarar socialstyrelsen, att »beaktansvärda skäl tala för att en utredning angående lämpligaste sättet för befrämjande av äktenskapsbildningen i vårt land omedelbart bör komma till stånd». Styrelsen anser visserligen, att frågan om nativitetens höjande är befolkningsrörelsens brännpunkt; men då den låga födelsesiffran hos oss till väsentlig del måste tillskrivas den låga äktenskapsfrekvensen, är det naturligt, »att man för Sveriges vidkommande i främsta rummet borde taga sikte på ett befrämjande av äktenskapsbildningen såsom ett medel att höja nativiteten». Såsom ett led i detta strävande vill styrelsen förorda bosättningshjälpen, särskilt och i förening med andra åtgärder för *statstjänarna* samt för *jordbruksbefolkningen*. Om staten på olika sätt främjade de gifta statstjänstemännens ställning, skulle detta utgöra ett föredöme för de kommunala anställningarna samt för vissa enskilda verksamhetsgrenar t. ex. banker, järnvägar o. s. v. Vad angår jordbruksbefolkningen, har denna att uppvisa en mycket låg äktenskapsfrekvens, bl. a. förorsakad av att så många unga människor flytta från landet till städerna. Kunde bosättningshjälp tillerkännas jordbruksbefolkningen, skulle måhända ett av medlen vara funnet att kvarhålla befolkningen på landet. På ett naturligt sätt kunde en dylik hjälpverksamhet hopknytas med egnahemslånerörelsen. Att denna icke nått en större omfattning torde bl. a. bero på svårigheten att erhålla medel för nödiga inventarier. Särskilt under dessa dyrtider gjorde sig denna svårighet gällande. »Principiellt tilltalande vore därför, att staten till den, som ämnade gifta sig och samtidigt stode

i begrepp att mottaga jordbruksegnahem, förutom lån enligt fastställda villkor för förvärv av vederbörande fastighet, jämväl lämnade bidrag till inköp av inventarier». En dylik åtgärd skulle komma just det befolkningslager till godo, där en höjning av äktenskapsfrekvensen är mest påkallad, varjämte man på grund av villkoren för egnahemslånen kunde förutsätta, att mottagarna av bidraget äro skötsamma människor, som äga förmåga att försörja sig själva och sina barn.

Socialstyrelsen framkastar emellertid vid sidan av nu nämnda jämväl andra medel för att främja äktenskapsbildningen, bl. a. *spartvång*, vilket borde åläggas alla ogifta män i åldern 18—30 år för att underlätta bosättningen. Ett sådant sparsystem kunde möjligen samorganiseras med allmänna pensionsförsäkringen. Som villkor kunde föreskrivas, att den sparade summan icke i sin helhet finge utbetalas annat än som bosättningshjälp, men att insättningarna, för den händelse insättaren icke gifte sig, i allt fall skulle tillgodoräknas honom såsom gjorda för vinnande av frivillig pension. Ovannämnda villkor ansåges skola bliva en kraftig drivfjäder för ingående av äktenskap, särskilt om det sparade kapitalet uppginge till en mera avsevärd summa.

Det förtjänar anföras, att detta förslag om spartvång, enligt vad jag inhämtat, vunnit stor tillämpning i Tyskland under kriget. Det lättsinniga sätt, varpå stora förtjänster förslösats, har förmått myndigheterna att påbjuda sparplikt för minderåriga arbetare av båda könen. I Berlin är detta spartvång så anordnat, att varje yngling eller flicka under 18 år äger av sin arbetsförtjänst utbekomma allenast 18 mark i veckan; det överskjutande beloppet är arbetsgivaren skyldig att insätta i en sparbank, vars direktion endast efter uppå ansökan beviljat tillstånd av Berlins magistat får utbetala tillgodohavandet till de minderåriga eller deras målsmän. Systemet uppges i hela Tyskland ha medfört åsyftad verkan och har mött gillande från olika håll. Endast fackorganisationerna ha icke kunnat förlika sig med vad de betrakta som otillbörligt förmyndarskap över fria arbetare.

Införandet av spartvång för underlättande av bosättning bör givetvis tagas under omprövning vid en blivande utredning. Men det torde kunna ifrågasättas, om ej den lämpligaste *formen* för sparandet är att gå den frivilliga *försäkringens* väg. Redan nu förekommer inom de enskilda försäkringsanstalterna åtskilliga möjligheter att genom insättningar åstadkomma ett kapital vid den tidpunkt äktenskap ingås. Om staten medverkade genom att lämna bidrag till en statsförsäkring för ändamålet, och om därvid statsbidraget ställdes i viss proportion till de gjorda inbetalningarna, finnas stora utsikter till att en dylik försäkring skulle bli

ganska allmänt anlitad. Naturligtvis böra såväl män som kvinnor kunna vinna inträde i denna försäkring. Att densamma på något sätt bör förbindas med den frivilliga försäkringen, är tydligt. Och slutligen torde denna »äktenskapsförsäkring» böra bli ett led i den agitation för en ökad sparsamhet bland de unga, som det torde ligga i föräldrars, lärares och arbetsgivares gemensamma intresse att få till stånd.»

Första kammarens andra tillfälliga utskott tillstyrkte enhälligt motionen och anförde, att den ifrågavarande angelägenheten vore värd allvarligt beaktande och väl förtjänade att genom en ingående utredning klarläggas. Av pensionsstyrelsen hade utskottet införskaffat en längre utredning, vari flera olika alternativ framlades och vari styrelsen påvisade, att det tekniskt låte sig göra att kombinera en försäkring för erhållande av bosättningshjälp med den frivilliga pensionsförsäkringen.

Första kammaren biträdde utskottets förslag utan debatt. När sedan frågan hänvisats till andra kammaren, behandlades den gemensamt med en av herr Welin i nämnda kammare väckt motion, vari emellerid helt andra synpunkter och önkemål framförts än i den av mig väckta motionen. Bland annat framhölls i herr Welins motion, att det gällde att öka nativiteten ej minst med hänsyn till försvaret, och att det var av vikt »att vi hava mycket folk att skicka fram, om så skulle erfordras». Det var om dessa och liknande uttalanden, som huvudsakligen diskussionen i andra kammaren rörde sig. Det framkastades således från vissa håll misstankar att avsikten med förslaget att främja äktenskapsbildningen skulle vara att öka antalet av proletärernas barn för att erhålla mera soldatmateriel; hela förslaget kom härigenom att få en i hög grad odiös karaktär, vilket tydligen orsakade, att kammaren ej biträdde medkammarens beslut. Däremot lämnades den motivering, som anförts i min motion, så gott som fullständigt obeaktad. Överhuvud var det knappt tal om min motion i denna debatt.

Under sådana förhållanden kan med fog sägas, att min motion icke blivit vederbörligen prövad av andra kammaren. Jag anser det därför påkallat att ånyo framlägga sagda motion till riksdagens prövning. Och därvid torde lätt framgå, att syftet med motionen varit helt annat än det som i andrakammardebatten kom till synes. Den omtvistade frågan om nativitetens höjande upptages i själva verket ej alls till behandling i motionen. Vad som ifrågasättes är om ej statsmakterna böra genom bosättningshjälp eller på annat sätt medverka till att äktenskap komma till stånd mellan personer, som önska gifta sig med varandra. Såvitt bekant har ej något motstånd mot denna tanke framkommit på något håll. Tvärtom torde det väl vara obestriddt, att det är ett både ekono-

miskt och socialt intresse att så många hem som möjligt komma till stånd. För nåendet av det avsedda målet ha flera olika alternativ framlagts, och har jag för min del, efter pensionsstyrelsens utredning, fått ytterligare stöd för tanken, att en frivillig försäkring med statsbidrag är den bästa formen för bosättningshjälpen åstadkommande. Men givetvis böra vid en utredning av denna art olika förslag kunna komma under omprövning, varför utredningen ej bör bindas vid den av mig närmast förordade tanken. Det kan t. ex. vid närmare prövning finnas lämpligast och enklast, att insättning för framtida bosättningshjälp kan göras i postsparbanken med s. k. förbehåll (så som sker ifråga om statens studielån) och att nämnda bank erhåller ett visst anslag av staten för att efter fastställda grunder öka insättningsbeloppen. Jag har övertygat mig om att även denna anordning låter sig tekniskt utan svårighet genomföras.

Då den föreliggande frågan, ej minst i de dyrtider, som råda, är av stor betydelse, tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land skall kunna verksamt befrämjas, samt därefter för riksdagen förelägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 31 januari 1920.

G. H. von Koch.

Alfred Petré.

